

Valsts ieņēmumu dienests rosina izmaiņas EDS autentifikācijas metodēs 3/20/25

Vecākā konsultante nodokļu konsultāciju nodaļā, PwC Latvija
Madara Hmeļevska

Projektu vadītāja nodokļu konsultāciju nodaļā, PwC Latvija
Viktorija Volta

Nodokļu autoritāte atkārtoti aktualizējusi jautājumu par autentificēšanās kārtību Valsts ieņēmumu dienesta (VID) elektroniskās deklarēšanas sistēmā (EDS), ievērojot valsts informācijas sistēmu drošības politiku un digitālās transformācijas pamatnostādnes. Šajā rakstā - par ierosinātajiem grozījumiem Ministru kabineta 2024. gada 9. janvāra noteikumos Nr. 7 "*Valsts ieņēmumu dienesta elektroniskās deklarēšanas sistēmas noteikumi*" (MK noteikumi Nr.7)

Esošā situācija

Šobrīd MK noteikumi Nr. 7 pieļauj autentificēšanos EDS, izmantojot lietotājevārdu un paroli, kas neatbilst mūsdienu drošības prasībām un valsts politikai par kvalificētu autentifikācijas rīku izmantošanu. Atbilstoši Ministru kabineta noteikumu Nr. 400 *Valsts pārvaldes pakalpojumu portāla noteikumi* 18.2 punktam, portāla gala lietotājs var piekļūt lietotāja darba vietai, izmantojot kvalificētus vai kvalificētus paaugstinātas drošības elektroniskās identifikācijas līdzekļus, vai Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 25. novembra Direktīvā (ES) 2015/2366 par maksājumu pakalpojumiem iekšējā tirgū, norādītajām drošas lietotāju autentificēšanas prasībām atbilstošus personas elektroniskās identifikācijas līdzekļus.

Tāpēc no 2025. gada 1. janvāra Valsts pārvaldes pakalpojumu portālā Latvija.gov.lv gala lietotāja darba vietai var piekļūt tikai ar kvalificētiem elektroniskās identifikācijas līdzekļiem. Attiecīgi arī VID kā elektronisko pakalpojumu sniedzējam ir jānodrošina nepieciešamie aizsardzības pasākumi, lai novērstu iespējamās prettiesiskas darbības pret autentifikācijas apliecinājumu; drošas lietotāju autentificēšanas prasībām atbilstoši personas elektroniskās identifikācijas līdzekļi. Tas rada risku, ka atsevišķas EDS lietotāju grupas varētu zaudēt piekļuvi sistēmai, jo ne visiem pakalpojumu saņēmējiem ir pieeja kvalificētiem autentifikācijas rīkiem vai arī tie izvēlas šādus rīkus nelietot.

Ierosinātie risinājumi

MK noteikumu Nr.7 grozījumu likumprojekts paredz precizēt autentificēšanās kārtību, nosakot, ka turpmāk EDS ar lietotājevārdu un paroli varēs autentificēties tikai personas, kurām nav iespēju iegūt un izmantot kvalificētus autentifikācijas rīkus, piemēram:

- ārvalstnieki, kuriem neveidojas tiesiska saite ar Latviju un kuriem nav iespēju saņemt ārvalstnieka eID karti, un muitas iestādes klienti – ārvalstnieki un ārvalstu juridiskas personas, kuriem nav iespēju iegūt un izmantot citus autentifikācijas līdzekļus;
- elektroniskās muitas datu apstrādes sistēmas (EMDAS) lietotāji muitas deklarāciju iesniegšanai, izmantojot lietojumprogrammu saskarni Application Programming Interface (API).

Digitāli un e-vidē neaktīvas personas un sabiedrības mazaizsargātā daļa varēs pilnvarot citu EDS lietotāju, kuram ir kvalificēti rīki, parakstīt un iesniegt dokumentus līdzīgi kā līdz šim.

Šī brīža grozījumu projekta redakcija paredz pārejas periodu līdz 2025. gada 1. septembrim. Līdz šim laikam EDS lietotājiem, kuri izmanto lietotājvārdu un paroli, ir iespēja iegūt kvalificētu autentifikācijas līdzekli vai pilnvarot citu EDS lietotāju. Pēc noteiktā termiņa pilnvarot citu EDS lietotāju varēs VID klientu apkalpošanas centros klātienē.

Tāpat, grozījumi paredz iespēju autentificēties sistēmā, izmantojot maksājumu pakalpojumu sniedzēju izsniegtus, uzturētus vai akceptētus drošās autentificēšanas līdzekļus.

Nākamie soļi

Līdz 2025. gada 18. aprīlim grozījumu projekts bija pieejams publiskai apspriešanai. Ņemot vērā publicētos viedokļus, Latvijas nodokļu maksātāju tiesību asociācija (NMTA) ir rosinājusi pārskatīt striktu ierobežojumu no 2025. gada 1. septembra aizliegt izmantot lietotājvārdu un paroli tiem lietotājiem, kam ir pieejami arī kvalificēti autorizēšanās līdzekļi, ņemot vērā pastāvošā risinājuma ērtumu. Attiecīgi NMTA aicina apsvērt nodrošināt visiem EDS lietotājiem vienlīdzīgas izvēles iespējas turpināt autentifikācijai izmantot arī lietotājvārdu un paroli, ja tas ir specifiski norādīts pārejas perioda laikā.

Turpināsim sekot līdzi grozījumu turpmākajai virzībai, ņemot vērā, ka tie var ietekmēt lielu daļu lietotāju. Iesakām nodokļu maksātājiem savlaicīgi izvērtēt savas autentifikācijas iespējas un sagatavoties iespējamām izmaiņām, lai nodrošinātu netraucētu piekļuvi EDS pakalpojumiem.